

BILAGA ÄN ~~§ 4~~: F § 40 / 19.10.2023

Kumlinge kommuns äldreomsorgsplan 2023-2027

Godkänd av fullmäktige: xx.xx.2023

-bild-

Äldreomsorgsplan för Kumlinge kommun 2023-2027

Innehåll

Inledning.....	4
Syfte.....	4
Laggrund för plan för att stöda den äldre befolkningen.....	5
Disposition.....	6
Beskrivning av den äldre befolkningen	6
Befolkningsmängd och åldersstruktur	6
Geografi, avstånd och logistik; interna och externa	9
Hälsa och funktionsförmåga.....	11
Prognos för medelsvåra till svåra minnesjukdomar.....	11
Äldreomsorgen i Kumlinge.....	13
Kvalitetsrekommendationer för äldre.....	13
Förebyggande verksamhet.....	15
Stöd av initiativ- och funktionsförmåga	16
Sjukvård och hälsovård för äldre i Kumlinge.....	19
Ålands hälso- och sjukvård.....	19
<i>Rehabiliterande arbetssätt</i>	20
Närståendevård	21
Boendeservice	22
ESB- service, Annagården.....	22
ESB- service, extern	23
Intervallvård	23
Institutionsvård - Oasen	23
Institutionsvård – Privata serviceproducenter.....	24
Hemservice.....	24
Mat och måltider.....	25
Övriga tjänster.....	27
Momsfri social service.....	27
Aktiviteter.....	27
Digitala tjänster	28
Donationsfond för Äldreomsorgen	28
Kollektivtrafik på Kumlinge.....	28
Transportmedel till och från Kumlinge.....	29

Övriga aktörer.....	29
Personalen.....	30
Sammanfattning av utvecklingsbehoven	32
Konklusion	34

Inledning

Detta dokument är Kumlinges första äldreomsorgsplan. Enligt äldrelagen (2020:9) för Åland bör alla åländska kommuner ha en aktuell äldreomsorgsplan som godkänts av kommunfullmäktige och i vilken kommunens äldre politiska strategi slagits fast. Ifrågavarande plan gäller för perioden 2023-2027.

Syfte

Planens syfte är att vara en del i det strukturella arbetet för att stöda den äldre befolkningen. Kumlinge kommun ska ha en plan över sina åtgärder för att stöda den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand och för att ordna och utveckla den service som äldre behöver.

Planen ska vara ett underlag för Kumlinges äldrepolitiska strategi. Planen är ett instrument för att styra, förändra och förbättra kommunens äldreomsorg.

Målsättningen inom kommunens äldreomsorg är en god och säker äldreomsorg byggd på livskvalitet och med möjlighet att bo kvar i det egna hemmet. Välutbildad och kompetent personal ger bra förutsättningar för god omsorg om hela människan. Genom hälsofrämjande insatser och rehabiliterande arbetssätt tas klientens egna styrkor tillvara samtidigt som förutsättningarna för bevarandet av kvarvarande funktionsförmågan förstärks.

Kommunen har 2021 formulerat en äldreomsorgsstrategi. Den kan sammanfattas i att:

- De flesta vill bo hemma och därför är det prioriterat att satsa på åtgärder och lösningar som stöder detta
- Tillgången till personal, både vad gäller antal och kompetensmässigt, är central. Därför bör kommunen satsa på åtgärder som stöder rekrytering. Den befintliga personalens arbetsuppgifter bör var anpassade till utbildningsnivån.
- Det är inte motiverat att bygga ut Annagårdens effektiverade serviceboende.
- Rätt vård på rätt nivå. Servicekedjan bör förtydligas med servicenivåer så att omsorgen sker på rätt nivå.
- Servicen för boende på Enklinge, Seglinge och Björkö måste säkras,

Laggrund för plan för att stöda den äldre befolkningen

Äldrelagen reglerar innehållet i planen samt om hur den ska utvärderas.

7 §. Plan för att stöda den äldre befolkningen

Kommunfullmäktige ska anta en plan för att stöda den äldre befolkningen. Äldrerådet ska ges möjlighet att delta i beredningen av planen. Planen ska revideras minst vart fjärde år.

Planen ska innehålla:

- 1) En beskrivning av kommunens och Ålands hälso- och sjukvårds befintliga resurser för att tillhandahålla tjänster och service till den äldre befolkningen i kommunen.*
- 2) En beskrivning av den befolkningsgrupp som består av äldre personer och som även inkluderar en prognos över förändringar under den förestående fyraårsperioden.*
- 3) En bedömning av den äldre befolkningens välbefinnande, tillräckligheten och kvaliteten i fråga om de tjänster som tillhandahålls av kommunen och andra tjänsteproducenter samt andra faktorer som påverkar den äldre befolkningens servicebehov.*
- 4) En beskrivning av åtgärder med en tidsplan för att ordna och utveckla servicenivån i enlighet med kraven i lagstiftningen under den kommande fyraårsperioden samt en bedömning av de resurser som kommunen behöver för dessa åtgärder. Beskrivningen ska ange hur ansvaret för åtgärderna fördelar sig mellan de olika kommunala verksamheterna. Åtgärderna ska stöda den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand.*
- 5) De gemensamma målen för de samordnade tjänsterna, ansvarsfördelningen och de övergripande rutinerna för samarbetet samt övriga åtgärder för säkerställandet av funktionella servicehelheter för klienterna, som kommunen och Ålands hälso- och sjukvård enligt 69 § i landskapslagen om socialvård ska komma överens om i ett samverkansavtal.*
- 6) En beskrivning av kommunens kort- och långsiktiga mål för hur den äldre befolkningens välbefinnande, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand ska stödjas och servicen för den äldre befolkningen utvecklas och förbättras kvalitativt och kvantitativt. Beskrivningen ska inkludera vilka långsiktiga åtgärder som behöver vidtas för att uppnå målen, tidsplanen för åtgärderna samt vilka myndigheter som ansvarar för genomförandet av åtgärderna.*

Ålands hälso- och sjukvård antar med stöd av 25 § landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård en strategisk plan över hur behoven av hälso- och sjukvård för landskapets invånare ska uppfyllas. Såväl Ålands hälso- och sjukvårds plan som kommunens plan för att stöda den

äldre befolkningen ska beakta det som sägs i denna lag om samarbete, ansvar för genomförandet samt det som överenskomms i ett samverkansavtal med kommunen.

8 §. Utvärdering

Det organ som i kommunen ansvarar för socialvården ska minst en gång vart fjärde år utvärdera om den service som tillhandahålls de äldre överensstämmer med kravbestämmelserna i lagstiftningen och är tillräcklig och av god kvalitet. I de fall socialvården sköts av ett kommunalförbund sköts utvärderingen av kommunalförbundet. Kommunalförbundets utvärdering ska tillkännages medlemskommunerna.

Görs utvärderingen av kommunen ska synpunkter inhämtas från dem som anlitar servicen, deras anhöriga och närstående samt de anställda. Om andra serviceproducenter anlitas ska även deras synpunkter inhämtas. Äldrerådet ska ges tillfälle att lämna ett utlåtande. Om klient- och patientombudsmannen har gjort iakttagelser i den årliga redogörelsen ska dessa tas med samt vilka åtgärder som vidtagits med anledning av dem. Utvärderingen ska dessutom innehålla information om de ekonomiska resurser som använts för servicen samt antalet anställda och deras utbildning.

Disposition

Framställning består förutom inledning av en demografisk beskrivning av kommunens äldrebefolkning nu och i framtiden. Den står som grund för att dimensionera och anpassa servicestrukturen. Den anger även omfattningen av de utmaningar som äldreomsorgen står inför.

Servicestrukturen beskrivs utgående från dagens serviceutbud. Utvecklingsbehoven listas i den löpande texten.

I framställningen saknas enkätdata om den äldre befolkningens upplevda behov av service. En sådan undersökning kunde lämpligen göras inför nästa revidering av äldreomsorgsplanen.

I slutet av dokumentet listas samtliga utvecklingsmål.

Beskrivning av den äldre befolkningen

Befolkningsmängd och åldersstruktur

Utgående från aktuell befolkningsdata samt befolkningsprognos (2021) samt Kumlinge kommuns egen bedömning av befolkningsutvecklingen kan man utläsa hur Kumlinges befolkningsprofil ser ut och kommer att utvecklas.

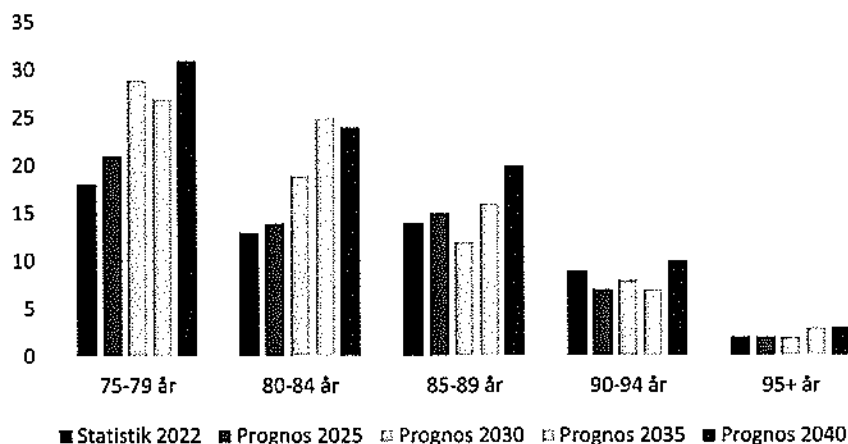
Siffrorna är tagna ur Statistikcentralens befolkningsprognos enligt basscenario 2021-2040 efter år, ålder, kommun och kön samt ur Åsubs befolkningsstatistik 2022 efter år, ålder, kommun och kön. Enligt befolkningsprognosen kommer antalet Kumlingebor 75 år eller äldre att öka kraftigt under prognosperioden. De största absoluta ökningarna är i ålderskategorierna 75-84 d.v.s. kategorier där man kunde förvänta sig att samhällsinsatsen är någon service i form av stöd i det egna hemmet om behov föreligger.

Tabell. Kumlinges befolkning 65+ 2022 samt prognos för 2025, 2030, 2035 och 2040

Kumlinge	Statistik 2022	Prognos 2025	Prognos 2030	Prognos 2035	Prognos 2040
Total befolkning	306	310	313	319	319
65-69 år	39	33	36	22	25
70-74 år	31	32	30	34	21
75-79 år	18	21	29	27	31
80-84 år	13	14	19	25	24
85-89 år	14	15	12	16	20
90-94 år	9	7	8	7	10
95+ år	2	2	2	3	3
75+	56	59	70	78	88
Ökning av antal 75+ jmf med 2022		3	14	22	32
Ökning av andel 75+ jmf med 2022		5 %	25 %	39 %	57 %
Andel 75+ av total befolkning	18 %	19 %	22 %	24 %	28 %

Stapeldiagrammet nedan åskådliggör utvecklingen enligt prognos för åldersgruppen 75+ 2022, 2025, 2030, 2035 och 2040.

Befolkningsprognos för gruppen 75 år och äldre

Tabellen nedan åskådliggör den omständigheten att Kumlinges befolkningsprofil har större andel av befolkningen i de äldre åldersgrupperna än Åland i snitt. Trenden är den samma i skärgårdskommunerna. Andelen äldre och framförallt äldre med behov av personaltäta insatser kommer dock att öka framleds vilket gör konkurrensen om personal och framförallt behörig personal ännu svårare på sikt.

Tabell. Kumlinges befolkningsstruktur jmf med Åland 2022

Åldersgrupper	Kumlinge		Åland	
	Invånare	%	Invånare	%
Totalt	306		30664	
65-69 år	39	12,7 %	1921	6,3 %
70-74 år	31	10,1 %	1841	6,0 %
75-79 år	18	5,9 %	1589	5,2 %
80-84 år	13	4,2 %	955	3,1 %
85-89 år	14	4,6 %	555	1,8 %
90-94 år	9	2,9 %	246	0,8 %
95+ år	2	0,7 %	87	0,3 %

Geografi, avstånd och logistik; interna och externa

Kumlinges läge i förhållande till fasta Åland

Kumlinge kommun ligger i Ålands nordöstra skärgård. För att ta sig till och från kommunen är resenären beroende av den färjetrafik som upprätthålls av Ålands landskapsregering. Via den Norra linjen tar man sig från norra Kumlinge/alternativt Enklinge till Hummelvik. Restiden på färja är ca 1h20min och vidare till centralorten Mariehamn är det ytterligare 45km landsväg avbrutet av ett linfärjepass. Via den Tvärgående linjen tar man sig från Snäckö på södra Kumlinge till Långnäs. Restid på färja ca 1h50min och vidare till Mariehamn är avståndet 30km. För att ta sig österut mot Åbo tar man färja till Torsholma i Brändö, landsväg ca 25km till Åva, därifrån färja med restid ca 40 min till Osnäs. Från Osnäs till Åbo är det 75km men resvägen avbryts av ett färjepass.

För den som inte är bilburen finns det kombinerande busstrafik mot vissa avgångar och ankomster i de fastäländska ändhamnarna. Reseplaneringen för resenären försvåras ytterligare av att det finns ett begränsat antal avgångar samt att bilburna resenärer är beroende av det finns utrymme på bildäck.

Det insulära läget försvårar den äldre befolkningens möjligheter att få service på fasta Åland. På motsvarande sätt kompliceras också serviceproducenters möjligheter att komma ut till Kumlinge.

Kumlinges interna avstånd

Kumlinge kommun består av fyra bebodda öar. Matartrafik med frigående färjor trafikerar dels Enklinge-Kumlinge dels Seglinge Kumlinge med restid om ca 15 minuter. Kumlinge kommun upprätthåller kollektivtrafik inom Kumlinges vägnät. För Björköborna är den interna logistiken mot Kumlinge lite mera komplicerad. De måste ta sig med linfärja till Lappo och vidare över landsväg till Lappo färjefäste för att ta Norra linjen mot Kumlinge.

Ju mera komplicerad och tidskrävande den interna logistiken är desto svårare är det i allmänhet att erbjuda service utanför centralorten Kumlingeby. För äldreomsorgens del kan det i praktiken handla om att man inte kan lösgöra personal för tidskrävande arbetsuppgifter pga av dålig tillgång på arbetskraft. För den som bor mera avskilt kan det leda till att hen inte ens begär den service som behövs

Utvecklingsmålsättning: Verka för pragmatiska lösningar som möjliggör hemmaboende även för de som bor på Seglinge, Enklinge och Björkö.

Tabellerna nedan beskriver åldersprofilen i byarna 2022

Tabell. Invånare över 65 och över 75 byavis

Hela Kumlinge		
totalt	302	
65+	125	41 %
75+	56	19 %

Invånare som ej kan hänföras till by		
totalt	3	
65+	0	0 %
75+	0	0 %

Enklingeby		
totalt	65	
65+	31	48 %
75+	11	17 %

Kumlingeby		
totalt	190	
65+	74	39 %
75+	37	19 %

Seglingeby		
totalt	35	
65+	12	34 %
75+	7	20 %

Björköby		
totalt	9	
65+	8	89 %
75+	1	11 %

Hälsa och funktionsförmåga

Enligt äldrelagen skall en bedömning av den äldre befolkningens välbefinnande göras. En sådan bedömning har inte gjorts i detta dokument men bör göras senast inför revideringen av äldreomsorgsplanen.

Utvecklingsmål: Den äldre befolkningens välbefinnande kartläggs. Detta gör innan nästa revidering av äldreomsorgsplanen.

Prognos för medelsvåra till svåra minnesjukdomar

Framskridande minnessjukdomar, såsom Alzheimers sjukdom och minnessjukdom på grund av störning i blodomloppet i hjärnan, är en betydande folkhälsomässig och ekonomisk utmaning. Antalet människor med minnesjukdomar ökar i framtiden i takt med att befolkningen åldras. Minnesjukdomar finns även hos den arbetsföra befolkningen. En stor del av de minnessjuka saknar diagnos. Incidensen för vissa typer av minnessjukdomar kan sänkas med hjälp av förebyggande åtgärder.

Samhällets kostnader för minnessjukdomar beror dels på det stora antalet insjuknade och dels på att de insjuknade personerna har behov av omsorg och tillsyn dygnet runt. Incidensen för vissa typer av minnessjukdomar kan sänkas med hjälp av förebyggande åtgärder. Funktionsförmåga och livskvalitet bland de insjuknade kan förbättras genom tidig diagnos, behandling och rehabilitering.

Tabell: Uppskattat antal Kumlingebor som är åtminstone svårt minnessjuka åren 2022, 2025, 2030, 2035 och 2040 uppskattade enligt befolkningsstatistik samt prevalenssiffror.

Åldersgrupp (prevalens %)	Statistik	Prognos		Prognos		Prognos		Prognos		
	2022	M2020	2025	M2025	2030	M2030	2035	M2035	2040	M2040
65-74 år (4,2%)	70	3	65	3	66	3	56	2	46	2
75-84 år (10,7%)	31	3	35	4	48	5	52	6	55	6
95+ år (35%)	25	9	24	8	22	8	26	9	33	12
Sammanlagt 65+	126	15	124	15	136	16	134	17	134	20

Tabellen ovan beskriver det prognosticerade antalet personer med medelsvår eller svår minnesjukdom utgående från Kumlinges befolkningsprofil för personer som är 65 år eller äldre

samt prevalensen för minnessjukdom. Prevalensen innebär hur stor andel av en åldersgrupp som statistiskt insjuknar i sjukdomen.

Medelsvår demens

Symtomen vid medelsvår demens blir fler och starkare. Minnesproblemen tilltar. Språket påverkas så att det ofta blir svårt att kommunicera. Bristande tidsuppfattning och förmåga att koncentrera sig gör vardagen mer komplicerad. Många vänder upp och ned på dygnet och kan börja vandra på nätterna. Klä på sig, tvätta sig och andra sysslor kan vara omöjliga att göra på egen hand.

Sjukdomsinsikten kan börja avta. Den sjuke blir inte sällan oföretagsam och inbunden. Andra kan börja vandra och få svårt att komma till ro. Även olika psykiatriska tillstånd blir i denna fas ofta vanligare, t ex förvirring, hallucinationer och vanföreställningar.

I den medelsvåra fasen brukar regelbundna insatser från samhällets vård och omsorg bli nödvändiga. Många behöver flytta till ett gruppboende eller annan särskild boendeform.

Svår demens

I denna fas är stora delar av hjärnan skadad. Tidigare symtom förvärras ytterligare. Det är ofta svårt med orientering till plats, rum och tid. Talet försvinner ofta helt eller inskränker sig endast till enstaka ord som ofta upprepas gång på gång. Vid svår demens börjar även det rent fysiska påverkas. Det blir allt besvärligare att klä på sig, sköta hygien och att äta. Ofta försvinner gångförmågan helt i denna fas. Den sista tiden i livet är den sjuke oftast helt beroende av vård och omsorg. Många med demenssjukdom avlider till slut av lunginflammation, hjärtsvikt eller av någon annan sekundär sjukdom.

Utvecklingsmål: Kommunen beaktar i sin planering av servicen de utmaningar som den ökande mängden äldre med medelsvåra till svåra minnessjukdomar innebär.

Utvecklingsmål: Kommunen strävar i sin verksamhet vikten av att upptäcka tecken på begynnande minnessjukdom tidigt.

Äldreomsorgen i Kumlinge

För att kunna upprätthålla en servicenivå som motsvarar landskapets rekommendationer bör Kumlinge ha en fungerande servicekedja för omsorgen. Den bör även vara "infasad" med övriga aktörer.

Att få bo kvar hemma så länge som möjligt har i Finland i stort och lokalt i Kumlinge varit vägledande. På Kumlinge innebär de stora avstånden och de fyra olika bebodda öarna i Kommunen utmaningar där stödinsatser i hemmen kan vara svåra att erbjuda på samma sätt som i tätorter eller renodlad landsbygd.

Bättre boendeförhållanden, en välutbyggd hemservice, ett tillräckligt antal platser i effektiverat serviceboende minskar behovet av långvarig institutionsvård. Med tanke på det ökande antalet äldre bör servicesystemet utvecklas så att tonvikten ligger på tjänster som möjliggör och stödjer boende i eget hem. Fokus på utvecklande av serviceformer bör ligga här. De som fungerar som närståendevårdare har en mycket stor betydelse. Att stöda denna grupp bör vara en prioritet.

Utvecklingsmål: Ta fram servicekriterier för de verksamheter som saknar sådan.

Kvalitetsrekommendationer för äldre

Landskapsregeringen har i sina "Kvalitetsrekommendation angående tjänster för äldre" (2010) ställt upp servicemål som ska gälla för personer 75 år och äldre:

- möjligheten att bo kvar hemma (minst 90 %)
- omsorg på effektiverat serviceboende (5–6 %)
- på institutionsnivå (3 %).

Under granskningsmånaden december 2022 uppfylldes servicemålen ovan endast vad gällde institutionsvård samt närståendevård för i relation till Kumlingebor 75 år eller äldre.

- 5,4 % erhöll stöd för närståendevård
- 1,8 % fick omsorg på institutionsboende

Vad gäller möjligheten att bo kvar hemma så uppfylldes detta endast för 80,4 % av målgruppen. Orsakerna till detta torde vara att boende på ESB i Kumlinge har blivit ett förstahandsval då tillsynsbehoven ökar. De långa avstånden både till navet i serviceutbudet,

d.v.s. Annagården, avsaknaden av nära anhöriga för en del samt å andra sidan bristen på personal har lett till att boende på Annagårdens ESB inleds fastän förutsättningarna för ett fortsatt hemmaboende annars hade varit aktuellt. Trenden drivs både av kommunen och av de som önskar service. Att bo på ett serviceboende ger trygghet då det är ensamt och otryggt då det är långt till annan service.

Social- och hälsovårdsministeriets nationella målsättning för servicestruktur har ytterligare följande nyckeltal för personer över 75 år:

- 13–14 % erhåller regelbunden hemservice

- 5–6 % erhåller stöd för närståendevård

Dessa målsättningar uppfylls i Kumlinge:

5,3 % av målgruppen har beviljats närståendevård

14,3 % av målgruppen har erhållit regelbunden hemvård. Det bör dock noteras att största delen av klienterna har tagit del av trygghetstjänster eller måltidstjänster. T.ex. hygientjänsterna var försvinnande få.

Enligt strategiarbetsgruppens prognos som uppdaterats 2022 kommer antalet personer i Kumlinge i behov av ESB-plats och andra av hemservicens stödserviceformer att öka 2024 och 2026. Prognosen baserar sig på lokalkännedom.

<u>Antal personer med servicebehov</u>	2023	2024	2026
Effektiverat stödboende	14	16	17
Övrig stödservice	8	10	17

Förebyggande verksamhet

Kommunernas servicestruktur och samarbetet med hälso- och sjukvården ska göra det möjligt för minst 90 procent av de personer som är 75år och äldre att bo kvar i sitt ordinarie boende.

Förebyggande och rehabiliterande insatser i syfte att bibehålla och stärka de äldres funktionsförmåga, initiativkraft och självständighet kommer att ha stor betydelse för genomförandet av hållbara tjänster för äldre.

Rådgivning och vägledning

Kommunens skyldighet att informera om socialvården och socialskyddet samt ge handledning och rådgivning om gällande förmåner finns inskrivet i äldrelagen.

I nuläget ger äldreomsorgschefen och föreståndaren rådgivning och handledning per telefon då de är anträffbara eller på planerade hembesök.

Informationen bör vara tillgänglig och uppdaterad. Den bör även vara anpassad till olika sätt att ta emot information t.ex. tryckt information, digital information och muntlig information. Rådgivning bör kunna fås utan oskäligt dröjsmål. Ansvarspersonerna inom äldreomsorgen bör kunna vara anträffbara med rimlig förutsägbarhet och regelbundenhet.

Utvecklingsmål: En plan för hur regelbunden information om service för äldre produceras och distribueras.

Utvecklingsmål: En plan för hur äldreomsorgens ledning är tillgänglig för kontakt tas fram.

Tillgängliga lågtröskelinsatser

Äldres förmåga att bo kvar hemma skall stödjas genom snabbt tillgängliga och högklassiga social- och hälsovårdstjänster. Tjänsterna bör gärna vara prissatta så att blivande klienter inte av ekonomiska orsaker låter bli att i tid att ansöka om service.

Stöd av initiativ- och funktionsförmåga

De äldres funktions- och initiativförmåga kan främjas genom stöd och aktiviteter inom ramen för kommunernas och frivilligorganisationernas verksamheter.

Kommunen har traditionellt ett större ansvar för sysselsättande aktiviteter för de som redan är äldreomsorgens klienter, t.ex. i form av dagverksamhet vid Annagården eller individuell stimulering av Annagårdens boende.

Verksamheter som stöder funktions och initiativförmåga samt befrämjar social interaktion är viktiga även för den delen av den äldre befolkningen som inte har behov av kommunens äldreservice. Tredje sektorn med organisationer, föreningar men också bygemenskapen har en viktig funktion att fylla. Kommunen kan bistå med informationskanaler, utrymmen och eventuella bidrag för att stöda sådan verksamhet.

Utvecklingsmål: Stöda initiativ som syftar till att aktivera den äldre befolkningen i stort.

Utvecklingsmål: Ta fram en plan för att stöda initiativ och funktionsförmåga hos Annagårdens klienter samt övriga äldre med stödbehov.

Förebyggande hembesök

Landskapets satsningar på förebyggande och hälsofrämjande insatser har fram tills nyligen synats hälsofrämjande hembesök för äldre vilka skett i samarbete med socialvården. Dessa har erbjudits riktat till personer som fyller 75år. Besöken har varit uppskattade av klienterna.

Fr.o.m. 2023 har ÅHS omorganiserat verksamheten till en seniormottagning i Mariehamn. Den riktar sig till närstående vårdare från 65 år som vårdar en person som är 65 år eller äldre. Närstående vårdare erbjuds avgiftsfria hälsogranskningar

Den erbjuds också till hemmaboende personer över 65 år:

- som har svårt att klara av vardagen
- som är i behov av hjälpmedel pga till exempel falltendens
- som behöver stöd och råd i sin vård
- som har många olika läkemedel och är i behov av medicinenomgång

Vid misstänkt minnessvaghet kan seniorrådgivningen göra mindre minnesutredningar Service som erbjuds i centrum minskar tillgängligheten för de som bor i periferin. Därför behövs speciella insatser även skärgården.

Kommunen kan även ha förebyggande hembesök i egen regi.

Utvecklingsmål: Att ställa krav på att seniorrådgivningen aktivt gör besök i Kumlinge så att inte avståndet blir ett hinder

Delaktighet i planering och utveckling

Genom att bli bättre på att beakta de äldres olika resurser och sträva efter att de äldre deltar aktivt i samhällsutvecklingen, bidrar man till att skapa en trygg ålderdom. Genom att klienten deltar i utformningen av mål för tjänsterna, hur tjänsterna ska utföras och i att bedöma utfallet, skapar man förutsättningar för att utveckla kvalitativa tjänster.

I Kumlinge kommun är den äldre personen och hens önskemål och åsikter alltid i fokus.

Äldreomsorgen välkomnar klienternas anhöriga att delta i klienternas vårdkedja inom kommunens äldreomsorg.

Bedömning av servicebehovet (vård- och serviceplan)

Socialvårdslagen förpliktar kommunen att i brådskande fall bedöma behovet av socialservice utan dröjsmål. I andra än brådskande fall har de som fyllt 75 år och de som får det högsta vårdbidraget från FPA rätt att få sitt behov av socialservice bedömt senast den sjunde dagen efter att kontakt tagits till den ansvariga kommunala myndigheten.

Tjänster som beviljas inom socialtjänsten grundar sig på ett beslut av en kommunal myndighet. Beslut om service ska alltid vara skriftligt för klientens möjlighet att söka ändring i beslutet.

Vård- och serviceplanen är det grunddokument genom vilket man planerar för, förverkligar och följer upp tjänster för äldre. En heltäckande bedömning av servicebehovet innebär en kartläggning av den äldres resurser såsom hem, boende- och livsmiljö, ekonomi, samt hälsa och funktionsförmåga, psykiska, andliga och sociokulturella resurser. Planen ska innehålla konkreta mål för arbetet med klienten. Vård- och serviceplanen ska uppdateras kontinuerligt så att den motsvarar den aktuella situationen.

Utvecklingsmål: Se över och utveckla vård- och serviceplanernas utformning och innehåll.

RAI-bedömningsprogram

I Kumlinge kommun använder man RAI-programmet som hjälpmedel för att kunna bedöma klientens vårdbehov rättvist och så detaljerad som möjligt. Detta för att kunna garantera vård på rätt nivå och synliggöra eventuella underliggande problem. Rätt använt så kan man styra klienten till rätt vårdinsatser i rätt tid.

RAI-systemet är ett standardiserat verktyg för datainsamling och observationer som är avsett förbedömning av servicebehovet hos klienter inom äldre- eller funktionshindersservicen och för att upprätta vård-, rehabiliterings- och serviceplaner. RAI-systemet består av flera bedömningsinstrument för olika ändamål och målgrupper.

Utvecklingsmål: Utveckla användandet av RAI så att man kan använda den insamlade informationen som beslutsstöd.

Sjukvård och hälsovård för äldre i Kumlinge

Ålands hälso- och sjukvård

I landskapet är det fortsättningsvis kommunerna som inom ramen för socialvården ansvarar för omsorg, sjukvård, uppehälle, och rehabiliterande verksamhet vid institutionerna.

Landskapsregeringen betonar att förutsättningen för vård och omsorg på rätt nivå är att en tillräckligt bred bedömning av funktionsförmågan görs. Arbetet för fungerande vård- och servicekedjor, och ett utvecklat samarbete mellan såväl kommuner, som mellan kommunerna och ÅHS underlättas genom att använda enhetliga mätinstrument.

Med tanke på det ökande antalet äldre är det viktigt att primärvårdens resurser inklusive resurser för fysioterapi och ergoterapi är tillräckliga för att klara av nationella målsättningen att 90 procent av de äldre som bor kvar hemma eller på ESB nivå.

Hemsjukvård

Vårdpersonal eller läkare bedömer behovet av hemsjukvård. Hemsjukvården vid ÅHS har det medicinska ansvaret som medicindelning och sjukvårdsuppgifter, medan kommunernas hemtjänst/hemvård ansvarar för den sociala omsorgen. Målet med hemsjukvården är att hjälpa patienten klara sig självständigt i hemmet.

I Kumlingeby finns en hälsovårdsmottagning som är bemannad med sjuksköterska/hälsovårdare. Mottagningen är i regel bemannad vardagar dagtid. Mellan kl.08-24 alla dagar är personalen i beredskap. Kl.00-08 kontaktas larmcentralen.

Utvecklingsmål: Att argumentera för att beredskapsnivån för sjukskötarjour på Kumlinge inte minskas utan tvärtemot ökas.

Läkarmottagning

Läkarmottagning i Kumlinge sker var tredje vecka. I övrigt är man hänvisad till i första hand hälsocentralen i Godby.

Utvecklingsmål: Att argumentera för att läkarnärvaro på Kumlinge utökas vad gäller läkartider. Att kräva att nivån inte sänks.

Ålands centralsjukhus

ÅCS har ingen geriatrisk klinik. Färdigbehandlade klienter slussas tillbaka till hemmen, till Anna på periodplats eller varaktig eller till Oasen på periodplats eller varaktigt.

Sjuktransporter

Ett sjuktransportfordon finns utplacerat i Kumlingeby. Det kan användas för förslande av patient till hamn eller helikopterlandningsplats.

Utryckningar till för att hämta patienter akut kan göras med sjöräddningen eller med helikopter.

Övriga aktörer: I Kumlinge finns en sjukvårdsgrupp för första insats vid omedelbart livshotande tillstånd som t.ex. hjärtstopp och hinder i luftvägarna. Gruppen består av frivilliga.

Sammanhållen hemvård

I syfte att genom samarbete möjliggöra en ekonomisk, effektiv och ändamålsenlig resursanvändning finns i socialvårdslagen § 20 tvingande bestämmelse om samverkansavtal bl.a. mellan kommunen och ÅHS för att landskapslagen om hälso- och sjukvård en uttrycklig bestämmelse om att ÅHS ska samarbeta med socialvården. Hemvården är en helhet som består av koordinerande insatser från både hemsjukvård (ÅHS) och hemservice (Kumlinge kommun).

Förutom att servicen ska bilda en funktionell helhet ur klientens synvinkel ska parterna också tillse att klienten och klientens behov alltid står i fokus. Tjänsterna ska hålla god kvalitet och bemötandet ska vara gott. Målet ska vara att stöda funktionsförmågan och förmågan att klarasig på egen hand genom att ge rätt service vid rätt tidpunkt. Öppenvårdstjänster och tjänster som tillhandahålls hemma ska prioriteras.

Utvecklingsmål: Att kommunen aktivt deltar i utvecklandet av delprojekt inom samverkansavtal för hemvård.

Rehabiliterande arbetssätt

Ett rehabiliterande arbetssätt är att omsätta ett hälsofrämjande förhållningssätt i en praktisk handling. I ett rehabiliterande arbetssätt får personen i varje situation göra det personen kan, utifrån sina

förutsättningar och sin dagsform. Omsorgspersonalen uppmuntrar och stödjer personen att vara självständig, så långt som personen vill och kan.

Ett rehabiliterande arbetssätt förebygger passivitet och bibehåller funktionsförmågan. Ett rehabiliterande arbetssätt ska tillämpas både inom hemservicen och för ESB klienter.

Närståendevård

Med närståendevård avses vård av och omsorg om en äldre, handikappad eller sjuk person som ordnas i den vårdbehövandes hem med hjälp av en anhörig eller någon annan som står den vårdbehövande nära. Skillnaden mellan närståendevård och ömsesidig hjälp som anhöriga eller närstående personer ger varandra är att närståendevården är mycket bindande och krävande, dvs. en dygnet runt-vård eller fortlöpande daglig vård.

Närståendevård består av ett vårdarvode, kompletterande hälso- och socialtjänster till den vårdbehövande och stöd till närståendevårdaren.

Kumlinge kommun har tagit fram kriterier för de olika vårdklasserna samt fastställt arvoden för dessa som årligen indexjusteras.

Det är vanligt att en make/maka eller annan nära anhörig fungerar som närståendevårdare för en äldre person. I relation till befolkningsprognosen kan man i stora drag utgå från att cirka 5–6% av befolkningen i åldersgruppen 75+ får sin vård och omsorg via närståendevård enligt social- och hälsovårdsministeriets nationella mål.

Lagstadgad ledighet/Avlastning

Närståendevårdare som vårdar en person fortgående alla dagar eller dygnet runt har rätt till 5 lagstadgade lediga dygn/månad. Vid annan ledighet än lagstadgad ledighet eller om vårdaren tar ut fler lediga dagar än lagstadgat så betalas arvodet ut i proportion till antalet dagar och arvode. Alternativ som kommunen i dagsläget kan erbjuda för avlastning är hemservicen, Oasen, Annagårdens periodrum eller genom att ingå ett avtal om avlösarservice på uppdrag.

Utvecklingsmål: Att få avlastningen att fungera så att det främjar den vårdandes orkande och förebygger ohälsa.

Boendeservice

Äldreomsorgens boendeservice består av ESB service, periodvård och institutionsvård. Orsakerna till boende på servicehus eller institution är ofta olika funktionshinder som gör det svårt att klara eget boende. Vanliga funktionshinder kan vara fysiska begränsningar, fysiska sjukdomar, minnessjukdomar eller andra former av ålderssvaghet. Boendeservice kan anordnas i egen regi eller skötas externt som köptjänst.

ESB- service, Annagården

Omsorgsnivån på Annagården är klassa som ett effektiverat serviceboende. Servicen som erbjuds består av dygnet runt omsorg inklusive stöd och hemservicetjänster. Servicehuset ligger i sammabyggnad som kommunens daghem. I huset finns ett utdelningskök. I servicehuset finns 11 permanenta boenderum av olika storlek med WC och dusch. Två av dessa lämpar sig för par. Ytterligare finns ett periodrum för avlastning eller intervallvård. Utöver detta finns det sällskapsrum, matsal samt ett pentry. Bemanning dygnet runt. De boende betalar hyra enligt rummets storlek. Pensionärer med mindre inkomster har möjlighet att ansöka om bostadsbidrag från Folkpensionsanstalten.

Fr.o.m. 1.1.2024 betalas en serviceavgift för långvarig service på ESB som inkluderar måltider och all service. Därutöver erläggs hyra. ESB klienter bör efter avdrag, som t.ex. boende och vissa läkemedelskostnader, ha ett skyddat belopp om 250 € för övriga utgifter.

Beläggningen på Annagården har varit överfull de senaste fyra åren. Till och med periodrummet har varit långtidsuthyrt. Kommunen saknar pensionärsboende där den boende kan ta del av delar av den service som erbjuds på och utgående från Annagården. Ett sådant boende kan utgöra ett komplement till ESB-servicen på Annagården. För äldre med god funktionsförmåga men med behov av flera stödtjänster och hemservice kunde det vara ett alternativ som skapar ett tryggt men samtidigt

Utvecklingsmål: Att satsa på utrustning och välja arbetsmetoder som är ergonomiska och minskar risk för sjukskrivningar.

Utvecklingsmål: Kommunen bör ha beredskap att ompröva sin fastighetsstrategi och överväga pensionärsboende i nära anslutning till Annagården eller alternativt bygga om befintligt fastighetsbestånd.

självständigt boende där den egna funktionsförmågan bibehålls och möjlighet till social interaktion stärks.

ESB- service, extern

ESB-service kan även vid behov köpas in av andra kommuner t.ex. om platsbrist uppstår eller av privata serviceproducenter t.ex. om vårdbehovet förutsätter specialkunnande eller utrymmen (t.ex. vid minnessjukdomar).

Intervallvård

Intervallvård eller periodvård ges huvudsakligen i periodrummet på Annagården eller på Oasen. I specialfall kan tjänsten köpas in av andra offentliga eller privata producenter. Periodvård är avsedd för äldre som är i behov av rehabilitering. Behovet kan uppkomma efter operationer eller andra medicinska behandlingar vars följdverkningar gör att man under en begränsad tidsperiod inte klarar av ett eget boende. Dessutom kan periodvård vara aktuell för att bedöma en äldre persons servicebehov.

Intervallvård kan även erbjudas åt personer som beviljats närståendevård för att dennes närståendevårdare ska kunna få sin lagstadgade avlastning.

Att långtidsuthyra periodrummet leder till att intervallvård och avlastning blir svårt att förverkliga i egen regi.

Institutionsvård - Oasen

Kumlinge äger för närvarande två platsandelar på boende och vårdcentret Oasen. Oasen erbjuder fyra olika verksamheter:

1. Traditionell institutionsvård
2. Demensvård på institution
3. Effektiverat serviceboende
4. Dagverksamhet för äldre med demenssjukdom

För Kumlinges del är endast institutionsvården aktuell. Möjligheterna till service inom den öppna vården bör vara uttömda innan tillsvidareplaceringar inom institutionsvården görs. Tillsvidareplacering inom institutionsvården kan göras endast om medicinska skäl enligt läkarbedömning föreligger.

Vid placeringar på Oasen fakturerar kommunförbundet en vårdavgift av klienten medan kommunen står för nettokostnaden.

Att ha tillgång till institutionsvårdplatser är av strategisk betydelse eftersom kommunen inte har tillgång till andra vårdplatser med tät tillgång till medicinsk expertis. Placeringarna kan dels vara tillsvidareplaceringar där det finns ett långvarigt behov av institutionsvård dels korttidsplaceringar som kan vara:

- Mellanstation efter utskrivning från sjukhuset och före klienten flyttar till Annagården eller till eget hem.
- Utprovning av medicineringsplaner som inte kan göras på ett ändamålsenligt sätt hemmavid
- Avlastning för närstående vårdare
- Övriga särskilda situationer

Utvecklingsmål: Att återkommande bedöma om klienter är på rätt vårdnivå.

Institutionsvård – Privata serviceproducenter

Det är möjligt att köpa institutionsvård av privata serviceproducenter. På Åland tillhandahåller åtminstone Stiftelsen Hemmet rs institutionsvårdplatser med inriktning bl.a. på personer med psykisk ohälsa. I dessa fall betalar kommunen bruttoavgiften till vårdproducenten och tar ut en anstaltsvårdsavgift enligt kommunens taxa för anstaltsvård.

Hemservice

Hemservicen som ges ute i byarna är behovsprövad och ges som punktinsats eller regelbundet. Hemservicens huvudsakliga målgrupp är den äldre befolkningen. Den kan även rikta sig till barnfamiljer, funktionshindrade eller andra personer under 65. I det senare fallet är det som en såld tjänst åt Kommunernas socialtjänst.

Hemservice består av service och personlig omvårdnad i hemmet såsom omvårdnad, till exempel hjälp med hygien, stöd vid förflyttning, och annan omsorg. Hemservice kan också innehålla dagliga sysslor som städning, inköp och matlagning. Inom ramen för samverkansavtal om hemvård kan även vissa delegerade hemsjukvårdsuppgifter utföras.

Mängden hemservice utanför Annagården som produceras är liten. Kommunen bör fråga sig om det finns ett dolt behov av hemservicebesök. En annan orsak till det låga antalet hemservicebesök ute på byggen kan vara att besökstyperna är begränsade. Med det avses att hembesöken inte erbjuds nattetid samt att de i begränsad omfattning erbjuds utanför Kumlingeby. Hur personalen ska nå ut till andra byar än Kumlingeby är en fråga som bör diskuteras.

Utvecklingsmål: Att utreda behovet och möjligheten att erbjuda hemservice och annan stödservice bakom färja

Utvecklingsmål: Att utreda behovet och möjligheten att göra hemservicebesök nattetid.

Mat och måltider

God mat och trivsamma måltider är en förutsättning för god hälsa, välbefinnande och livskvalitet. Maten tillför energi och viktiga näringsämnen, men måltiden ger också i bästa fall stimulans genom sinnesupplevelser och social samvaro.

Näringsbehovet förändras sig inte nämnvärt bara för att man blir äldre. Pigga och friska äldre med god aptit kan äta ungefär som tidigare. En viss anpassning av måltider kan behövas för äldre. Behovet av vitamin D och protein ökar vid stigande ålder. Det kan också vara vanligare portionsstorlekarna minskar på grund av att aptiten minskar. För den som inte orkar äta så mycket är det viktigt att fylla på med små men kraftfulla måltider och mellanmål.

Idag äter många mera eller uteslutande vegetarisk mat som uppfattas ha hälso- och miljöfördelar. Om den äldre vill äta vegetarisk mat behöver det tillgodoses. I vegetarisk mat ska kött och fisk ersättas med ärter, bönor, linser, nötter, frön och andra proteinrika livsmedel. Varierade sorter av frukt och grönt kompletterar måltiderna.

Undernäring leder till fallolyckor som är kostsamma både för individen i form av lidande och för samhället i form av kostnader. Undernäring är en näringsrubbing som orsakas av att intag av energi och näringsämnen varit lågt eller obalanserat under en längre tid. Den bakomliggande orsaken är ofta sjukdom men kan även bero på socioekonomiska orsaker, psykologiska orsaker eller dålig munhälsa. Att ge akt på eventuell undernäring är inbyggt i arbetsrutinerna för personalen vid Annagården. Åtgärder för att motverka undernäring hos den äldre befolkningen i stort kan vara att erbjuda hemskick

av måltider till ett rimligt pris, att kartlägga näringsintag och informera om det vid förebyggande hembesök samt vid andra klientkontakter inom äldreomsorgen.

Kumlinge har en kost- och servicepolicy för köksfunktionen enligt vilken ambitionen är att följa riksomfattande näringsrekommendationer och andra myndighetsbeslut. Miljöfrågor är viktiga och kommunen strävar hela tiden efter att andelen ekologiska och närproducerade livsmedel ska öka succesivt. Man vill erbjuda ett brett utbud av råvaror men utbudet varierar beroende på vilka råvaror det är säsong för. Matsvinn ska vara så litet som möjligt. All personal ska ha kännedom om grunderna för trevliga måltider och en god servicekänsla för att skapa en behaglig och god måltidsmiljö.

För äldreomsorgen specifikt stipulerar kost- och servicepolicyen att:

Minuskost och önskekost beaktas. Minuskost innebär att den enskilde inte äter vissa maträtter eller livsmedel och behöver andra alternativ. Anledningen till att man väljer bort vissa livsmedel eller maträtter kan vara att man inte mår väl av någon komponent.

Vissa rätter tycker man inte om. Det är medicinska aspekter som ska vara vägledande om önskekost ska erbjudas. Det kan vara viktigt att tillmötesgå omsorgstagaren om hen inte äter. Anledningarna kan vara många och det viktigaste är att personalen tar de hänsyn och beslut som krävs för att hen ska kunna äta något.

Konsistensanpassad kost serveras åt den äldre, allt från lättuggat till flytande. Maten är lika energirik även fast den är i flytande form.

Då mat körs ut till klienter ska den vara olika för varje dag även om flera dagars mat körs ut vid samma tillfälle.

Vid Annagården erbjuds frukost, lunch, eftermiddagskaffe, middag samt kvällsbit. De som har behov av hemskick av portioner kan få lunchen som hemskick under alla veckans dagar.

Att befrämja gemensamma pensionärluncher t.ex. vid Annagården, skolan eller på annan plats kan skapa gemenskap och vara en värdefull aktivitet för äldre.

En rimlig prissättning av måltidstjänsterna bidrar till att seniorer nyttjar dem.

Övriga tjänster

Momsfri social service

Äldre personer kan köpa momsfria sociala tjänster från privata serviceutövare om man inte klarar av vardagsuppgifter som städning, matlagning, utträta ärenden eller annat. Förutsättningen för att privata serviceutövare ska få sälja momsfria socialvårdstjänster är att kommunen utövar tillsyn över verksamheten. Serviceproducenten bör lämna in anmälan om verksamheten till äldreomsorgskansliet i Kumlinge. Anmälan godkänns om alla kriterier uppfylls. Den momsfria servicen blir ca 25 % billigare för kunden. Dessutom är kostnaden avdragsgill i beskattningen. Inget klientförhållande uppstår till kommunen.

För privat socialvård som innefattar dygnet runt service bör ansökan göras till ÅMHM.

I nuläget finns inga serviceidkare som erbjuder momsfri socialservice i Kumlinge.

Utvecklingsmål: Äldreomsorgen bör vara aktiv att informera potentiella näringsidkare om möjligheten att erbjuda momsfri social service.

Aktiviteter

Äldreomsorgen behöver rikta mer fokus på klientens vardag inklusive det sociala umgänget och aktiviteterna inom boendeservice. Genom att ge klienterna möjlighet att oftare samlas i de gemensamma utrymmena, delta i gemensamma sysslor såsom förberedelse av måltider eller festligheter vid högtiderna får klienterna känna sig delaktiga i det egna boendet.

Att erbjuda aktiviteter behöver inte betyda höga kostnader för verksamheterna. Genom att samverka med volontärer, frivilliga anhöriga och föreningar kan resurser frigöras och användas till högläsning, att spela spel, gå på promenader och annan typ av utevistelser.

Det är också viktigt att de äldre som inte är klienter inom äldreomsorgen har tillgång till aktiviteter och socialt umgänge. Gemensamma aktiviteter skapar meningsfull tillvaro och motverkar ensamhet bland äldre. Kommunens roll är inte att driva aktiviteter. Däremot kan kommunen ha en avgörande roll i att skapa förutsättningar för dem t.ex. genom att se till att det finns utrymmen för aktiviteter, se till att de äldre kan ta sig till aktiviteterna, hjälpa till med information, bidra till att frivilliga får delta i skolning samt vid behov ta initiativ till aktiviteter.

Utvecklingsmål: Sysselsättande aktivitet för klienter inom äldreomsorgen i grupp eller enskilt enligt individuella behov införlivas som en självklar del av verksamheten.

Utvecklingsmål: Kommunen verkar för att det finns aktiviteter bland övriga äldre.

Utvecklingsmål: Se över hur kommunen kan facilitera aktiviteter för äldre överlag.

Digitala tjänster

Kumlinge kommuns enda digitala tjänst för äldre är Vivago trygghetslarm som hemmaboende kan beställa mot en månadskostnad. Att utveckla digitala tjänster för att möjliggöra hemmaboende för allt sämre klienter i framtiden kan vara en nödvändighet. Det kan vara fråga om t.ex. digitala hembesök, rörelselarm eller positioneringstjänster.

Digitala tjänster kan vara en komponent som bidrar till trygghet och främjar hemmaboende

Utvecklingsmål: Kommunen utreder årligen en (1st) digital tjänst som tryggar hemmaboende eller verksamheten vid Annagården.

Donationsfond för Äldreomsorgen

Det finns en donationsfond inom äldreomsorg med syfte att verka för den äldrebefolkningen. Medel ur fonden har använts på insatser riktade äldre ute på bygden. För tillfället är donationsfondens medel anspråkslösa. Att informera om fondens existens kan leda till mera ansökningar ur fondens medel och eventuellt även mera donationer till den.

Kollektivtrafik på Kumlinge

En tillgänglig och fungerande allmän kollektivtrafik är det främsta sättet att ordna sådan rörlighet som lämpar sig för alla. Kommunal kollektivtrafik som sköts av privata finns från och till turerna på huvudlinjerna.

Service som stöder rörligheten ska ordnas för personer som inte klarar av att självständigt använda allmänna trafikmedel på grund av sjukdom, skada eller av någon annan liknande funktionsnedsättande

orsak och som behöver service för att kunna utträta ärenden eller på grund av något annat behov som hör till det dagliga livet. Kommunernas socialtjänst ansvarar för beviljandet av färdtjänst enligt handikappservicelagen samt socialvårdslagen. Endel äldre beviljas inte färdtjänst. Resor i anknäytning till sjukvård kan delvis ersättas av Folkpensionsanstalten.

Samhällsekonomiskt vore motiverat att införa serviceturer som gratis eller för en billig avgift körde folk till butik, apotek, post osv någon dag veckan.

Utvecklingsmålsättning: Att överväga serviceturer där målgruppen är äldre.

Transportmedel till och från Kumlinge

För den äldre befolkningen kan det vara utmanande om transportkedjan inte fungerar. Den äldre som av olika orsaker eventuellt är hänvisad till att vara fotpassagerare är utelämnad åt olika krassa realiteter. För att resan ska lyckas behövs det färjturer som kombinerar med bussar, det behövs funktionshinderanpassad tillgång till uppvärmda passagerarsalonger och toaletter.

Utvecklingsmål: Att beakta den äldre befolkningens specialbehov då man bevakar Ålands landskapsregerings och Ålandstrafikens servicenivåer vad gäller tonnage, koordinerade tidtabeller, tillgänglighet etc.

Övriga aktörer

Tredje sektorn

Lokala föreningar som Folkhälsan på Kumlinge, Annagårdens trivselförening, Brändö-Kumlinge Lions, ungdomsföreningar, kulturföreningar, andra föreningar och diverse projektgrupper är viktiga aktörer för de äldre. Vissa föreningar samarbetar med kommunen för att ordna verksamhet åt äldre t.ex. olika aktiviteter. Andra föreningar ordnar verksamheter som drar med äldre och på så sätt aktiverar dem.

Närstående

Närstående i form av familjemedlemmar, släktingar, vänner, grannar eller byssbor bildar ett nätverk som bidrar till att äldre hemmaboende kan fortsätta bo hemma. Det kan vara fråga om skjutshjälp, uppköphjälp, hålla koll på när det är släckt och tänt, komma på en kopp kaffe, vinka när man kör förbi och mycket annat. Frånvaro av ett sådant nätverk tidigarelägger sannolikt behov av servicetjänster.

Äldrerådet

Äldrerådet i Kumlinge kommuns uppgift är att bevaka den äldre befolkningens intressen gentemot alla aktörer i samhället; Äldreomsorgen, kommunen, landskapsförvaltningen, ÅHS, Ålandstrafiken, lagting, FPA, beskattaren, etc.

Äldrerådet kan fungera som bollplank, inspiratör och vakande öga då äldreomsorgen i Kumlinge ska ta sig an de utmaningar som den allt äldre befolkningsstrukturen ställer.

Äldrerådets uppgift blir ännu viktigare då äldreomsorgsnämnden upplöses 31.12.2023 och dess uppgifter förs över till kommunstyrelsen.

Personalen

Äldreomsorgens personal arbetar utgående från Annagården servicehus. Omsorgsarbetet leds av en hemserviceledare/föreståndare. Som föreståndarens högra arm fungerar en ansvarig närvårdare. Denne sköter en del av administrationen förutom vikariat för föreståndaren. Övriga befattningar inom äldreomsorgen är närvårdare, hemhjälpare samt omsorgsassistent. Äldreomsorgschefen leder hela sektorn. För närvarande handhas uppgiften i form av en köptjänst. Övrig personal som kommer i kontakt med äldre klienter är städpersonal och fastighetsskötare från tekniska sektorn samt bespisningspersonal från centralköket.

Personaldimensionering för ett ESB, vilket Annagården är, skall var minst 0,7 personal i omsorgsuppgifter per klient med dygnet runt omsorg. I september 2023 var personaldimensionering 0,76. Då har inte beaktats att personalen utför viss hemservice samt stödtjänster åt klienter som ej är boende på Annagården. Ej heller har beaktats att för mera vårdkrävande klienter kan dimensionering vara högre.

Tillgång till utbildad personal inom äldreomsorgen är en utmaning inte bara på Kumlinge men även på övriga Åland samt nationellt. För Kumlinges del är rekryteringen extra utmanande eftersom det p.g.a. av det långa reseavståndet finns en extra tröskel att övervinna för att locka arbetssökande. Tidvis har det funnits stora problem med att överhuvudtaget hitta personal.

Det är också viktigt att hålla befintlig personal motiverad och försäkra dem att de är oundgängliga i omsorgen. Äldreomsorgspersonalens arbete bör botten i en gemensam värdegrund.

Fortbildning är viktig för att personalen ska ha de rätta verktygen och insikterna för att sköta sina uppgifter så bra som möjligt.

Utvecklingsmålsättning: Att hålla en god grundbemanning gör att personalen orkar och trivs med sitt jobb.

Sammanfattning av utvecklingsbehoven

Utvecklingsmålsättning: Verka för pragmatiska lösningar som möjliggör hemmaboende även för de som bor på Seglinge, Enklinge och Björkö.

Utvecklingsmål: Den äldre befolkningens välbefinnande kartläggs. Detta gör innan nästa revidering av äldreomsorgsplanen.

Utvecklingsmål: Kommunen beaktar i sin planering av servicen de utmaningar som den ökande mängden äldre med medelsvåra till svåra minnessjukdomar innebär

Utvecklingsmål: Kommunen strävar i sin verksamhet vikten av att upptäcka tecken på begynnande minnessjukdom tidigt

Utvecklingsmål: Ta fram servicekriterier för de verksamheter som saknar sådan

Utvecklingsmål: En plan för hur regelbunden information om service för äldre produceras och distribueras.

Utvecklingsmål: En plan för hur äldreomsorgens ledning är tillgänglig för kontakt tas fram.

Utvecklingsmål: Stöda initiativ som syftar till att aktivera den äldre befolkningen i stort.

Utvecklingsmål: Ta fram en plan för att stöda initiativ och funktionsförmåga hos Annagårdens klienter samt övriga äldre med stödbehov.

Utvecklingsmål: Att ställa krav på att seniorrådgivningen aktivt gör besök i Kumlinge så att inte avståndet blir ett hinder

Utvecklingsmål: Se över och utveckla vård- och serviceplanernas utformning och innehåll

Utvecklingsmål: Utveckla användandet av RAI så att man kan använda den insamlade informationen som beslutsstöd

Utvecklingsmål: Att argumentera för att beredskapsnivån för sjukskötarjour på Kumlinge inte minskas utan tvärtemot ökas.

Utvecklingsmål: Att argumentera för att läkarnärvaro på Kumlinge utökas vad gäller läkartider. Att kräva att nivån inte sänks

Utvecklingsmål: Att kommunen aktivt deltar i utvecklandet av delprojekt inom samverkansavtal för hemvård.

Utvecklingsmålsättning: Att uppgöra en utbildningsplan för personalen.

Utvecklingsmålsättning: Att personalen återkommande ser över sitt gemensamma värdegrundsdokument.

Utvecklingsmål: Att få avlastningen att fungera så att det främjar den vårdandes orkande och förebygger ohälsa.

Utvecklingsmål: Att satsa på utrustning och välja arbetsmetoder som är ergonomiska och minskar risk för sjukskrivningar.

Utvecklingsmål: Kommunen bör ha beredskap att ompröva sin fastighetsstrategi och överväga pensionärsboende i nära anslutning till Annagården eller alternativt bygga om befintligt fastighetsbestånd.

Utvecklingsmål: Att återkommande bedöma om klienter är på rätt vårdnivå

Utvecklingsmål: Att utreda behovet och möjligheten att erbjuda hemservice och annan stödservice bakom färja

Utvecklingsmål: Att utreda behovet och möjligheten att göra hemservicebesök nattetid

Utvecklingsmål: Äldreomsorgen bör vara aktiv att informera potentiella näringsidkare om möjligheten att erbjuda momsfri social service.

Utvecklingsmål: Sysselsättande aktivitet för klienter inom äldreomsorgen i grupp eller enskilt enligt individuella behov införlivas som en självklar del av verksamheten

Utvecklingsmål: Kommunen verkar för att det finns aktiviteter bland övriga äldre

Utvecklingsmål: Se över hur kommunen kan facilitera aktiviteter för äldre överlag

Utvecklingsmål: Kommunen utreder årligen en (1st) digital tjänst som tryggar hemmaboende eller verksamheten vid Annagården

Utvecklingsmålsättning: Att överväga serviceturer där målgruppen är äldre

Utvecklingsmål: Att beakta den äldre befolkningens specialbehov då man bevakar Ålands landskapsregerings och Ålandstrafikens servicenivåer vad gäller tonnage, koordinerade tidtabeller, tillgänglighet etc.

Utvecklingsmålsättning: Att hålla en god grundbemanning gör att personalen orkar och trivs med sitt jobb.

Utvecklingsmålsättning: Att uppgöra en utbildningsplan för personalen.

Utvecklingsmålsättning: Att personalen återkommande ser över sitt gemensamma värdegrundsdokument.

Konklusion

En röd tråd i de utvecklingsmål som tagits fram är att flytta fokus på tidiga och förebyggande insatser. Merparten av äldreomsorg kommer säkerligen för överskådlig förverkligas som effektiverat serviceboende eller institutionsvård. Men för att minska trycket på de begränsade platser som finns så bör förebyggande och tidiga insatser prioriteras. På så sätt förebygger man helt eller senare den äldres behov av mera omfattande service.

Kommunens intresse torde sammanfalla med den enskildes intresse. Detta eftersom antagandet är att den äldre, liksom övriga kommuninvånare, helst av allt vill bo i sitt eget hem. Förutsättningarna för att ro i land med detta är goda om kommunen kan bidra till att skapa trygga förutsättningar att bo hemma.